

ထောင်မှူးကြီး သိန်းဝင်း

မြန်မာနိုင်ငံအကျဉ်းထောင်များ၏
နောက်ခံသမိုင်း

စာရေးသူ၏ အမှာ စာ

အကျဉ်းထောင်၊ နရသိန်၊ ဘဝတက္ကသိုလ်၊ သင်တန်းကျောင်းကြီး စသဖြင့် အမည်အမျိုးမျိုးဖြင့် ခေါ်ဝေါ်ခဲ့ကြသော နေရာဒေသမှာ ‘ထောင်’ ဖြစ်သည်။ ။ ‘ထောင်’ ဆိုသည် မှာ လူတိုင်း အော့နှလုံးနာသော်လည်း စိတ်ဝင်စားမှုတော့ ရှိကြသည်။ ။

ထောင်အကြောင်း၊ ထောင်ဝတ္ထုများကို အကျဉ်းစံဘဝမှ လွတ်မြောက်လာသူ စာရေးဆရာများ နှင့် ထောင်အရာရှိ၊ ဝန်ထမ်းများကလည်း ရေးကြသားကြသည်။ ။

သို့သော် အမြင်ချင်းတော့ မတူပါ။ ထောင်အရာရှိနှင့် ဝန်ထမ်းများ ၊ ထောင်အကြောင်း ရေးသည် က အကောင်းမြင်ဝါဒဘက်က ဖြစ်သည်။ ။ ထောင်နန်းစံ စာရေးဆရာများ ထောင်အကြောင်း ရေးသည် ကတော့ အဆိုးမြင်ဝါဒဘက်က ဖြစ်ပါသည်။ ။

မည်သို့ဆိုစေ ကျွန်ုပ်ကတော့ မရှိလည်း မကောင်း၊ ရှိလည်း မကောင်းသည့် ‘မြန်မာနိုင်ငံ အကျဉ်းထောင်များ ၏ နောက်ခံသမိုင်း’ ကို စာဖတ်သူများ ဗဟု သုတရစေလိုသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် လပေါင်းများစွာ ရှာဖွေစုဆောင်းပြီး တင်ပြလိုက်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ။

ကျွန်ုပ် ယခုရေးသော ‘မြန်မာနိုင်ငံ အကျဉ်းထောင်များ ၏ နောက်ခံသမိုင်း’ မှာ ဝတ္ထုမဟုတ်။ သမိုင်းမှတ်တမ်းသာ ဖြစ်သည်။ ။ ထို့ကြောင့် တိကျသေချာစေရန် ကျွန်ုပ် အပင်ပန်းခံ လေ့ လာပြီး သတိထားပါသည်။

။ စာဖတ်ပရိသတ်အတွက် ဤစာအုပ်ကို ဖတ်ရှုခြင်းဖြင့် တစ်စုံတစ်ရာ
အကျိုးကျေးဇူး ကျန်ခဲ့မည်ဆိုပါလျှင် ကျွန်ုပ် ဤစာအုပ်ကို ရေးသားပြုစု
ရကျိုး နပ်ပေပြီ။

ထောင်မှူးကြီးသိန်းဝင်း

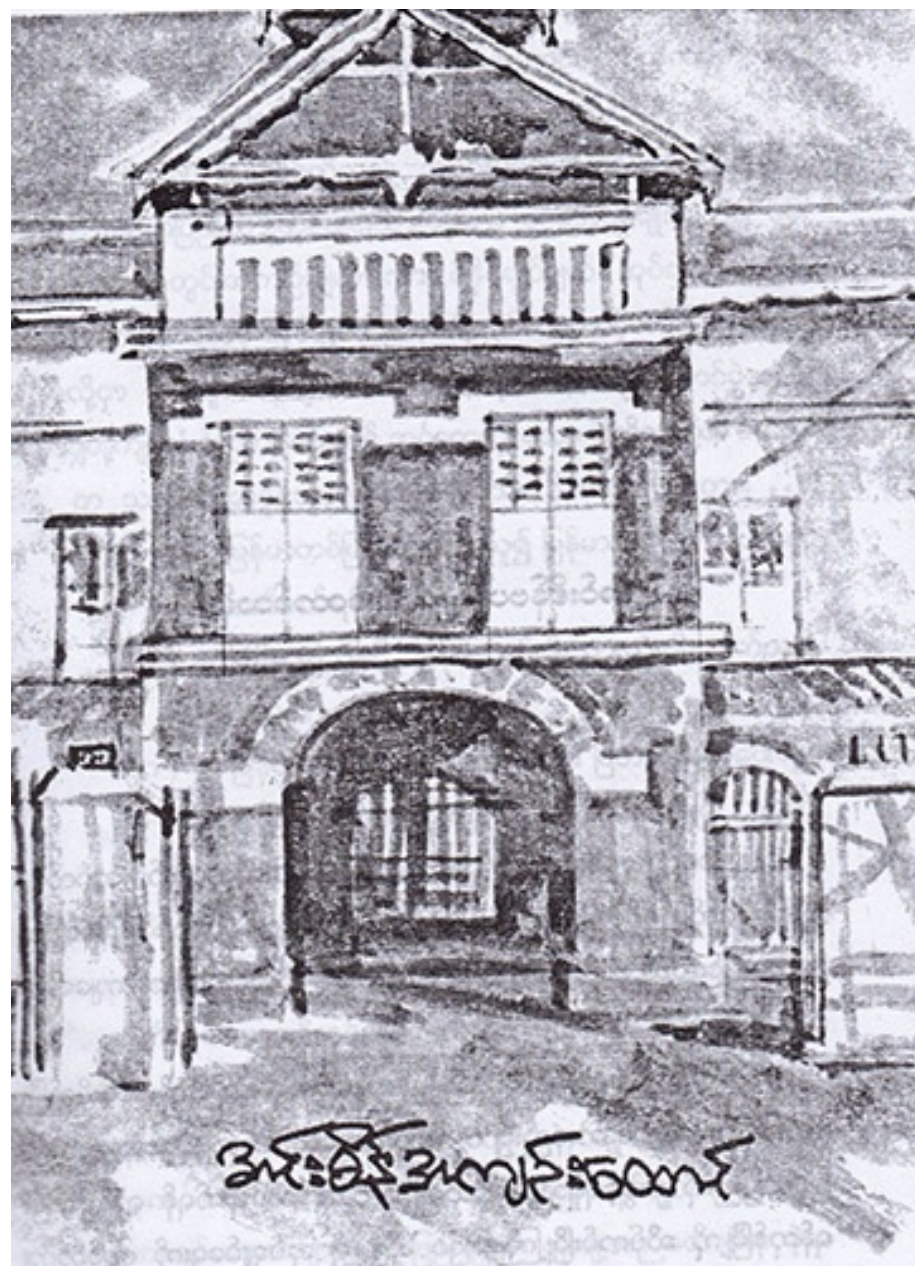
* * *

ကျေးဇူးတင်ရှိခြင်း

‘မြန်မာနိုင်ငံ အကျဉ်းထောင်များ ၏ နောက်ခံသမိုင်း’ ကို ပြုစုရာတွင် ဝိုင်းဝန်းကူညီကြပြီး စာအုပ်စာတမ်းများ ၊ မှတ်တမ်းမှတ်ရာများ ကူညီရှာဖွေပေးကြသော အကျဉ်းဦးစီးဌာန၊ ဒုတိယ ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ် (ငြိမ်း) ဗိုလ်မှူးကြီး ဇော်ထွန်း၊ စာရေးဆရာ မောင်ညိုအေး (ပန်းတော)၊ အငြိမ်းစား ထောင်ပိုင် ဦးဗိုလ်နောင်၊ ရှေ့နေကြီး ဦးဇော်မင်း၊ ဦးဝင်းနိုင် (ရွှေပြည်သာ)၊ စာရေးဆရာ ဇေယျမင်းသျှင်နှင့် ကျွန်ုပ်မေးမြန်းသမျှ မြေပုံကြမ်းများ ပင် ရေးဆွဲ၍ ရှင်းလင်းပြောပြခဲ့ကြသော အငြိမ်းစားညွှန်ကြားရေးမှူး ဦးမြင့်သိန်း၊ ဦးဝင်းမြင့်နှင့် ဦးတင်ထွဋ်အပါအဝင် အငြိမ်းစား ထောင်ပိုင်၊ ထောင်မှူးအပေါင်းအသင်းများအား အထူးပင် ကျေးဇူးတင်ရှိပါကြောင်း မှတ်တမ်းတင် ဂုဏ်ပြုအပ်ပါသည်။ ။

ထောင်မှူးကြီးသိန်းဝင်း

* * *

အင်းဝမြို့အတွင်း၌

အခန်း (၁)
အင်းစိန် ဗဟိုအကျဉ်းထောင်သမိုင်း

၁၈၅၂ ခုနှစ်မှ ၁၈၅၃ ခုနှစ်အတွင်း ပုဂံမင်းလက်ထက်၌ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ ဒုတိယစစ်ပွဲ ဖြစ်ပွားပြီးနောက် ရန်ကုန်မြို့အပါအဝင် မြန်မာပြည် အလယ်ပိုင်းသည် နယ်ချဲ့ ဗြိတိသျှအရင်းရှင်တို့ ၏ လက်အောက်သို့ ကျရောက်သွားခဲ့ပါသည်။ ။

ဗြိတိသျှအရင်းရှင်တို့ သည် မြန်မာပြည်အလယ်ပိုင်းကို သိမ်းပိုက်ပြီး နောက်ပိုင်းတွင် အင်အားနည်း၍ ကွက်ကွက်ကလေးသာ ကျန်ခဲ့သော အထက်မြန်မာပြည်ကို အခွင့်ရရှိသည် နှင့် တစ်ပြိုင်တည်း သိမ်းပိုက်ရန် ရည်ရွယ်ပြီး ရန်ကုန်မြို့ကို ဆိပ်ကမ်းမြို့ကြီးအဖြစ် တိုးချဲ့၍ အုပ်ချုပ်ရေးကို စနစ်တကျ အကောင်အထည်ဖော် လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ ။

နယ်ချဲ့အင်္ဂလိပ်တို့ သည် မြန်မာပြည်အား မတရားသိမ်းပိုက်ထားသဖြင့် သူ့ကျွန်မခံလိုသော မြန်မာနိုင်ငံသားတိုင်းရင်းသားတို့ ၏ လက်နက်ဖြင့်လည်းကောင်း မျိုးချစ်စိတ်ဖြင့်လည်းကောင်း ခုခံတိုက်ခိုက်လာခဲ့ရာ တိုက်ပွဲများ မကြာခဏ ရင်ဆိုင်တိုက်ခိုက်ခဲ့ရသည်။ ။

ထိုအခါ အင်္ဂလိပ်တို့ သည် အုပ်ချုပ်ရေးကို ငြိမ်ဝပ်ပိပြားစေရန်အတွက် မြန်မာပြည်သား တိုင်းရင်းသားတို့ အား ပုဒ်မအမျိုးမျိုးထုတ်၍ ဖမ်းဆီးပြီး ထောင်သွင်းအကျဉ်းချထားကာ ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ် အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ ။

ထိုမှ တစ်ဆင့် အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ကို ခိုင်မာတောင့်တင်းပြီး အခြေချရန်အလို့ငှာ ဂါတ်များ၊ ရုံးများ၊ ထောင်များကို စတင် တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှတို့ ကျင့်သုံးခဲ့သော ‘သွေးဖြင့် အင်္ဂတေကိုင်သော ဗြိတိသျှတို့၏ စစ်ဦးစီးဝါဒ’ က သက်သေ အခိုင်အမာပြုလျက်ရှိသည်။ ထို စစ်ဦးစီးဝါဒကား...

(က)မြန်မာတစ်ပြည်လုံး သိမ်းယူ၍ မြန်မာဘုရင်အား ပြည်နှင်ဒဏ် ခတ်ရန်။

(ခ)မြန်မာပြည်နှင့် မြန်မာတစ်မျိုးသားလုံးပါ ပျက်သုဉ်းစေရန်။

(ဂ)မြန်မာနိုင်ငံ တိုင်းရင်းသားအားလုံး ဗြိတိသျှတို့ အပေါ်တွင် ပျပ်ဝပ်ကျိုးနွဲ့စေရန် ဟူ၍ ရည်ရွယ်ချက်ထားပြီး ကျင့်သုံးခဲ့သည်။

ထိုရည်ရွယ်ချက်များကို အကောင်အထည်ဖော်သည့် အနေဖြင့် ၁၈၆၄ ခုနှစ်တွင် အကျဉ်းထောင်ဌာနကို စတင်ဖွင့်လှစ်၍ ဆေးမင်းကြီး၏ လက်အောက်တွင် ထားရှိ အုပ်ချုပ်စေသည့်အပြင် မြို့ရွာသန့်ရှင်းရေးနှင့် ကျောက်ဆေးထိုးဌာနများကိုလည်း တစ်ချိန်တည်း ကြီးကြပ်စေခဲ့သည်။

၁၈၇၂ ခုနှစ်တွင် ယခင် ဆေးမင်းကြီး အုပ်ချုပ်နေရာမှ အကျဉ်းထောင်ဌာနကို ထောင်မင်းကြီး သီးခြားခန့်ထား၍ အုပ်ချုပ်စေခဲ့ပါသည်။ ဤကဲ့သို့ အကျဉ်းထောင်များကို တဖြည်းဖြည်း တိုးချဲ့တည်ထောင်လာခဲ့ရာ ၁၈၆၁ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်ထောင်ကို တည်ဆောက်ခဲ့ပြီးနောက် မြန်မာသာမက အရှေ့တောင်အာရှတွင် အကြီးဆုံးဖြစ်သော အင်းစိန်ထောင်ကို ၁၈၈၉ ခုနှစ်တွင် စတင်တည်ဆောက်ခဲ့သည်။

အကျဉ်းထောင်မတည်ဆောက်မီ အင်းစိန်မြို့ အခြေအနေ

အကျဉ်းထောင် မတည်ဆောက်မီ အင်းစိန်မြို့နေရာသည် ရွာငယ်က လေးမျှသာ ဖြစ်သည်။ ။ အင်းစိန်မြို့ကို စတင်တည်ဆောက်ခဲ့သည့် နေရာမှာ ယခု ရွာမရွာကြီးနေရာ ဖြစ်သည်။ ။ ရွာမရွာကြီး တစ်ဝိုက်တွင် သစ်တောကြီးများ ဖုံးလွှမ်းနေပြီး မင်္ဂလာဒုံတောနှင့် ဆက်စပ်လျက်ရှိသည်။ ။ ယခု လက်ရှိ မင်္ဂလာဒုံကို အထက်မင်္ဂလာဒုံဟု လည်းကောင်း၊ ယခု အင်းစိန်မြို့နေရာကို အောက်မင်္ဂလာဒုံ ဟူ၍ လည်းကောင်း ခေါ်ဝေါ်ခဲ့ကြသည်။ ။

အင်းစိန်အကျဉ်းထောင် တည်ဆောက်ခြင်း

အင်းစိန် အကျဉ်းထောင်ကို ၁၈၈၉ ခုနှစ်က စတင် တည်ဆောက်ခဲ့ပြီး ၁၈၉၂ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လတွင် စတင်ဖွင့်လှစ်ခဲ့ကြောင်း သိရှိရသည်။ ။ အကျဉ်းထောင် မတည်ဆောက်မီက ယခု အင်းစိန်ထောင်ဝင်းကြီး တည်ရှိသော မြေနေရာသည် သရက်ခြံ၊ ကနစိုးခြံ၊ ပိန္နဲခြံများ အုပ်ဆိုင်နေပြီး ဗြိတိသျှအစိုးရက လျှော်ကြေးများ ပေး၍ သိမ်းယူပြီး အကျဉ်းထောင်ဧရိယာကို သတ်မှတ်သည်။ ။

အင်းစိန်ထောင်ကို အုတ်ရိုးနှစ်ထပ် တည်ဆောက်ပြီးနောက် ထောင်အတွင်း မြေများကို ညှိပြီး အိပ်ဆောင်များ ဆောက်လုပ်ရန် ပြင်ဆင်သည်။ ။ ထိုအချိန်က ရန်ကုန်ထောင်ကြီးကို တည်ဆောက်၍ ဖွင့်လှစ်အသုံးပြုနေပြီ ဖြစ်သဖြင့် ရန်ကုန်ထောင်မှ (၆) လအောက် အပြစ်ကျသော အကျဉ်းသားများကို ခေါ်ယူပြီး အင်းစိန်ထောင် ဆောက်လုပ်ရေးတွင် ခိုင်းစေခဲ့သည်။ ။ အလုပ်သမား အကျဉ်းသား (၄၀၀) ခန့် ရှိသည် ဟု သိရသည်။ ။

ထိုအချိန်က အုတ်ရိုးကြီး နှစ်ထပ်အတွင်းတွင် အဆောက်အဦများ

ဆောက်လုပ်ပြီးစီးခြင်း မရှိသေး၍ အလုပ်သမား အကျဉ်းသားများကို အုတ်ရိုးကြီးအတွင်း၌ပင် ညအိပ်ချိန်တွင် မြေကြီးပေါ်၌ အိပ်စေခဲ့သည်။ ။

အိပ်ဆောင် (၆) လုံး တည်ဆောက်ရာတွင် အကျဉ်းသားများ အပြင် ပြင်ပမှ အင်ဂျင်နီယာများ၊ ဗိသုကာပညာရှင်များ ဦးစီး၍ ဆောက်လုပ်ခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ။ ထောင်၏ လုံခြုံရေးနှင့် အကျဉ်းသားများ လုံခြုံရေးအတွက် အင်းစိန်ထောင်ကြီး၏ အရှေ့ဘက်ရှိ နေရာကို အဆောက်အဦးတန်းလျားများ ဆောက်လုပ်၍ စစ်ပုလိပ်များကို ထားရှိပြီး စောင့်ကြပ်စေခဲ့ပါသည်။ ။

ထိုအချိန်က တွဲဘက်ထောင်ခေါ် ယခု သီးသန့်ထောင်သည် မဆောက်ရသေးဘဲ ယင်းနေရာတွင် အလုပ်သမား အကျဉ်းသားများ နှင့် လုံခြုံရေး စစ်ပုလိပ်များ အတွက် သီးနှံ စိုက်ပျိုးသော တောင်ယာခင်းသာ ဖြစ်သည်။ ။ ထောင်အုတ်ရိုးနှစ်ထပ်နှင့် အိပ်ဆောင်များကို ဆောက်လုပ်သည် မှာ (၄) နှစ်ခန့် ကြာသည်။ ။ အုတ်ရိုးကြီး တည်ဆောက်ပြီးသောအခါ အုတ်ရိုးနံရံကြီးကို မြေနီရောင် ဆေးသုတ်ထားသည်။ ။

အင်းစိန်ထောင် တည်ရှိပုံနှင့် အကျယ်အဝန်း

အင်းစိန် ဗဟိုအကျဉ်းထောင်ကြီးသည် အင်းစိန် လှိုင်မြစ်သွား ကမ်းနားလမ်းပေါ်တွင် တည်ရှိသည်။ ။ ထောင်ဝင်းတစ်ခုလုံး စုစုပေါင်း အကျယ်အဝန်း မြေဧရိယာ (၁၆၅.၇၆၈) ဧရိယာ ဧက ရှိသည်။ ။ ထိုအကျယ်အဝန်းတွင် တွဲဘက်ဧရိယာ အကျယ်အဝန်း (၁၄.၇၂၉) ဧက ရှိပြီး အမှုထမ်း နေအိမ်များ မြေဧရိယာတွင် စိုက်ပျိုးခင်းများ ၏ မြေဧရိယာမှာ (၄၆.၂၉၃) ဧရိယာ ရှိသဖြင့် ၎င်းတို့ အားလုံး ထုတ်နုတ်လိုက်ပါက အင်းစိန်ထောင်ကြီး၏ မြေဧရိယာ အကျယ်အဝန်းမှာ (၁၀၄.

၇၄၆) ဧက ရှိပါသည်။ ။ အင်းစိန်ထောင် တည်ရှိပုံမှာ အင်းစိန်၊ လှိုင်မြစ် ကမ်းနားလမ်းကို မျက်နှာပြု၍ တည်ဆောက်ထားပြီး လမ်းဘေး၌ ထောင်ခြံစည်းရိုးမှာ ကပ်လျက်ရှိပြီး လမ်းမမှ အတွင်းထောင်ဘူးဝ မျက်နှာ စာအထိ ပေပေါင်း (၁၁၆၀) ပေ ကွာဝေးပါသည်။ ။

ထောင်တည်ဆောက်သည့် ပုံသဏ္ဌာန်

ဗြိတိသျှအစိုးရသည် အင်းစိန်ထောင် တည်ဆောက်သောအချိန်တွင် မြန်မာပြည် တစ်ပြည်လုံး၏ အချို့သောမြို့များ တွင် အကျဉ်းထောင်အချို့ကို တည်ဆောက်ပြီး ဖြစ်သောကြောင့် အင်းစိန်ထောင်ကြီးကို ၎င်းတို့၏ စိတ်တိုင်းကျ စနစ်တကျ ပုံစံရေးဆွဲ တည်ဆောက်ခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ။

အင်းစိန်ထောင်ကို အပေါ်အမြင်မှ စီး၍ ကြည့်လျှင် ရှေးဟောင်း တိုင်ကပ်နာရီပုံသဏ္ဌာန် ရှိသည် ကို တွေ့ရသည်။ ။ အုတ်ရိုးနှစ်ထပ်ရှိပြီး အပြင်အုတ်ရိုးမှာ (၁၈) ပေ မြင့်သည်။ ။ အတွင်းအုတ်ရိုးမှာ (၇) ပေ မြင့်သည်။ ။ အတွင်းအုတ်ရိုးနှင့် အပြင်အုတ်ရိုးကြားတွင် (၁၉၀) ပေ ကွာခြားသည်။ ။

နာရီအတိုင်းအကွက်တွင် ထောင့် (၁၆) ထောင့် ပါရှိသည် ကို တွေ့ရသည်။ ။ နာရီခိုင်ခွက် ပုံသဏ္ဌာန်အတွင်းတွင် အကျဉ်းသားအိပ်ဆောင် အဆောက်အဦများကို အကွက်ချ၍ နှစ်ထပ်ပုံစံ စနစ်တကျ တည်ဆောက်ထားသည်။ ။ အိပ်ဆောင်များ အလယ် ကွက်လပ်ဗဟိုတွင် (၆၃) ပေ မြင့်သော ဗဟိုမျှော်စင်တစ်ခု ရှိပြီး ထိုမျှော်စင်ကိုပတ်၍ စားဖိုဆောင်ကြီးကို ဆောက်လုပ်ထားသည်။ ။

ထိုမျှော်စင်ကို ဗဟိုပြုပြီး နှစ်ထပ်အိပ်ဆောင်များကို နာရီလက်တံသ

ဖွယ် ပတ်ဝိုင်း၍ ဆောက်လုပ်ထားသည်။ ။ ရည်ရွယ်ချက်မှာ အကျဉ်း ထောင်၊ အချုပ်သားများ ထမင်းစားသောက် ချိန်တွင် အိပ်ဆောင်များမှ တစ်ဆောင်ချင်း အကျဉ်းသား၊ အချုပ်သားများ တန်းစီထွက်ပြီး ဖိုဝိုင်းကြီးတွင် ထမင်းပုံစံများကို အလွယ်တကူ ယူနိုင်စေရန်ဖြစ်ပေသည်။ ။

နောက် ရည်ရွယ်ချက်တစ်ခုမှာ အိပ်ဆောင်များ ၌ ခိုက်ရန်ဖြစ်ပွားခြင်း၊ အုတ်ရိုးကို ကျော်၍ ထွက်ပြေးရန် ကြံစည်ခြင်းစသော လုံခြုံရေးနှင့် ပက်သတ်သည့် ကိစ္စများကို မျှော်စင်အပေါ်မှ တာဝန်ကျအစောင့်က အားလုံးကို မြင်နိုင်စေရန်ဖြစ်သည်။ ။

ထောင်အရှေ့ ဘူးဝတံခါးကြီးမှ နေ၍ ဖိုကြီး ဗဟိုမျှော်စင်အထိ တစ်ဖြောင့်တည်း လမ်းဖောက်ထားပြီး ထိုမျှော်စင်ကြီးကို ပတ်၍ ထောင်အနောက်ပေါက်ဝ တံခါးအထိ လမ်းကို တောင်ဘက်မှ မြောက်ဘက် အထိ တစ်တန်းတည်း ဖောက်လုပ်ထားသည်။ ။

လမ်းမကြီး၏ တစ်ဖက်တစ်ချက်စီတွင် လည်း (၉) ပေမြင့်သော အုတ်တံတိုင်း ကာရံထားပြီး အုတ်တံတိုင်း အရှေ့ခြမ်းတစ်လျှောက်တွင် အဆောက်အဦ (၄) ခု ရှိပြီး တစ်ခုနှင့်တစ်ခုကြားတွင် (၇) ပေ အုတ်နံရံများ ကန့်၍ ကာရံထားသည်။ ။

အကျဉ်းထောင် အုပ်ချုပ်ရေး

အင်းစိန်ထောင် တည်ဆောက်သောအချိန်တွင် ဗြိတိသျှတို့ သည် ၎င်းတို့ သိမ်းပိုက်ထားသော မြန်မာပြည်အောက်ပိုင်းနှင့် အလယ်ပိုင်းတို့တွင် ဆိပ်ကမ်းမြို့ကြီးများ ဖြစ်ကြသော စစ်တွေ၊ မော်လမြိုင်၊ မြိတ်၊ ပုသိမ်နှင့် ရန်ကုန် စသည့် မြို့ကြီးများ တွင် ထောင်များကို တည်ဆောက်

ခဲ့ပြီးဖြစ်ရာ ရန်ကုန်မြို့နှင့် (၁၂) မိုင်မျှ ကွာဝေးသော အင်းစိန်မြို့တွင် ထောင်ကြီးတစ်ခု ဖွင့်လှစ်ထားရှိပြီး အကျင့်စာရိတ္တပြုပြင်ရေး (REFORMATION) အတွက်ပါ ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် တည်ဆောက်ခဲ့သည် ဟု ယူဆရသည်။ ။ ထို့ကြောင့် အင်းစိန်ထောင်ကြီးကို ၁၈၉၂ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လတွင် စတင်ဖွင့်လှစ် အသုံးပြုခဲ့သည်။ ။

ထိုစဉ်က အင်းစိန်ထောင်ကြီးတွင် ထားရှိသော အကျဉ်းသားများမှာ ရာဇဝတ်မှု တစ်ကြိမ် တစ်ခါ ကျူးလွန်သော အကျဉ်းသားများ (CASUAL PRISONERS) ၊ ရာဇဝတ်မှုကို တစ်ကြိမ်ထက်ပို၍ ကျူးလွန်သော အကျဉ်းသား (HABITUAL PRISONER) နှင့် တရားမအကျဉ်းသားများ (CIVIL PRISONERS) တို့ ကို ထားရှိသည်။ ။

အင်းစိန်ထောင် ဖွင့်စအချိန်တွင် အကျဉ်းဌာနသည် သီးခြားဌာနတစ်ခုအဖြစ် မတည်ရှိသေးဘဲ ဆေးရုံ၊ မြို့ရွာသန့်ရှင်းရေးနှင့် ကျောက်ဆေးထိုးဌာန မင်းကြီး၏ လက်အောက်ခံ ဌာနတစ်ခုအဖြစ်သာ တွဲဖက်လျက် ရှိနေသေးသည်။ ။

၁၈၉၉ ခုနှစ်ကျမှ သာ သီးခြားဌာနတစ်ခုအဖြစ် တည်ထောင်၍ အကျဉ်းဌာနမင်းကြီးက ခွဲခြားအုပ်ချုပ်ခဲ့ပါသည်။ ။ အင်းစိန်ထောင် စတင်ဖွင့်လှစ်သောအချိန်တွင် အကျဉ်းဌာနမင်းကြီးအဖြစ် ပထမဦးဆုံး ဆောင်ရွက်ခဲ့သူမှာ (SURGEON LICUT COLONEL DAVICISNO-LAIRMBEN) ဖြစ်သည်။ ။

၁၉၄၂ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ်များ မြန်မာနိုင်ငံမှ ဆုတ်ခွာသွားပြီးနောက် ဖက်ဆစ်ဂျပန်များ အုပ်ချုပ်သောခေတ်တွင် အင်းစိန် ဗဟိုအကျဉ်းထောင်ကြီး အပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ အကျဉ်းထောင်များကို ဖက်ဆစ်ဂျပန်များက လက်နက်တိုက်အဖြစ်သာ အသုံးပြုခဲ့ကြသည်။ ။

ဂျပန်ဖက်ဆစ်များအား တိုက်ထုတ်ပစ်ပြီး အင်္ဂလိပ် ပြန်အဝင် ၁၉၄၆ ခုနှစ်တွင် အင်းစိန် ဗဟိုအကျဉ်းထောင်အား ပြန်လည်ဖွင့်လှစ် အသုံးပြုခဲ့ပြန်သည်။ ။ ၁၉၄၈ ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ လွတ်လပ်ရေးရပြီး ပါလီမန်အုပ်ချုပ်ရေး ခေတ်ဦးတွင် ရောင်စုံသူပုန်များ ထကြွလှုပ်ရှားသောခေတ် ၁၉၄၉ ခုနှစ်၌ ကရင်သောင်းကျန်းသူများက အင်းစိန် ဗဟိုအကျဉ်းထောင်ကြီးကို သိမ်းပိုက်ပြီး အကျဉ်းသားအားလုံးအား လွှတ်ပေးလိုက်ကာ အင်းစိန်ထောင်အား ခံတပ်သဖွယ် အသုံးပြုခဲ့ပြန်သည်။ ။

၁၉၅၀ ခုနှစ်တွင် အစိုးရတပ်မှ ပြန်လည်သိမ်းယူပြီး အင်းစိန်ထောင်ကြီးအား ပြန်လည် ပြုပြင် ပြင်ဆင်ကာ အကျဉ်းထောင်အဖြစ် ပြန်လည်အသုံးပြုခဲ့သည်။ ။ နောက်ပိုင်းတွင် ရန်ကုန်ထောင်၌ အချုပ်သားများ နှင့် ပြစ်ဒဏ် (၆) လအောက် အကျဉ်းသားများကိုသာ ထားရှိပြီး နှစ်ကြီး အကျဉ်းသားများကို အင်းစိန် ဗဟိုအကျဉ်းထောင်သို့ ပေးပို့ထိန်းသိမ်းခဲ့သည်။ ။

အင်းစိန်ထောင်သည် အကျဉ်းဦးစီးဌာန လက်အောက်တွင် ရှိသော အကျဉ်းထောင်များ အနက် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အကြီးဆုံး ဗဟိုအဆင့် အကျဉ်းထောင်ဖြစ်သည်။ ။ ဖွဲ့စည်းပုံအရ အကျဉ်းသား၊ အချုပ်သားအင်အား (၅၀၀၀) ယောက် လက်ခံရန် သတ်မှတ်ထားသော်လည်း လက်ရှိ အခြေအနေတွင် အကျဉ်းသား၊ အချုပ်သား (၉၀၀၀) ကျော်အထိ လက်ခံထိန်းသိမ်းရသော အကျဉ်းထောင်ဖြစ်သည်။ ။

အင်းစိန် ဗဟိုအကျဉ်းထောင်တွင် နိုင်ငံတော် လုံခြုံရေးနှင့် တည်ငြိမ်ရေးအတွက် အထူး ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရသော အရေးကြီး အကျဉ်းသားများ ၊ နှစ်ကြီးအကျဉ်းသားများ ၊ ရာဇဝင် လူဆိုးများ နှင့် အချုပ်သားများအား ထိန်းသိမ်းထားပါသည်။ ။

တည်နေရာ

ရန်ကုန်တိုင်း၊ အင်းစိန်မြို့နယ်၊ ရွာမဘူတာ၏ အနောက်တောင်ဘက် ကိုက် (၇၀၀) ခန့် အကွာတွင် တည်ရှိသည်။ ။

နယ်နိမိတ်

(က)မြောက်ဘက် - အရှေ့အနောက်သွား ရွာမ သံမဏိစက်ရုံလမ်းနှင့် အင်းစိန်ရွာမ အလယ်ရပ်ကွက်။

(ခ)အရှေ့ဘက် - တောင်မြောက်သွား ရန်ကုန်-ပြည် မီးရထားလမ်း၊ အင်းစိန်-တည်းကုန်း လမ်းမကြီး၊ အရှေ့မြောက်ဘက်တွင် အင်းစိန်မြို့နယ် မြောက်ပိုင်းခရိုင် ရဲတပ်ဖွဲ့မှူးရုံးနှင့် မြန်မာနိုင်ငံ ရဲတပ်ဖွဲ့စခန်း တည်ရှိသည်။ ။ အရှေ့တောင်ဘက်တွင် အင်းစိန် မူခင်းရဲတပ်ဖွဲ့တို့ ရှိသည်။ ။

(ဂ)တောင်ဘက် - အင်းစိန်ဈေးကြီးနှင့် အင်းစိန်မြို့နယ် မီးသတ်တပ်ဖွဲ့စခန်း၊ လှိုင်မြစ်လမ်း တည်ရှိသည်။ ။

(ဃ)အနောက်ဘက် - ရွာမ အနောက်ရပ်ကွက်နှင့် တောင်မြောက်သွား ဘုရင့်နောင် လမ်းမကြီး တည်ရှိသည်။ ။

လက်ရှိအကျယ်အဝန်း

(က)အကျဉ်းထောင် မြေဧရိယာ-၁၅၂.၆၁၁ဧက

(ခ)ထောင်တွင်းဧရိယာ-၇၁.၆၉၂ဧက

(ဂ)ထောင်ပြင်ဧရိယာ-၆၃.၁၉၀ဧက

ပထမအိမ် - မြန်မာစာပေ
ပေါ်ပေါက်လာသော အကျိုးရလဒ်များ

အခန်း (၂)

ပထမ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ စစ်ပွဲပြီးနောက် ပေါ်ပေါက်လာသော
အကျဉ်းထောင်များ

ရခိုင်ကမ်းမြောင်းဒေသ၊ နတ်မြစ်ဝရှိ ရှင်မဖြူကျွန်း (SHA-PUUE ISLAND) တွင် ၁၈၂၂ ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာလ၌ ခညဝတီမြို့ဝန် မဟာမင်းကြီး ကျော်စွာ (ဦးစံပျော်) က ဗိုလ်မောင်အေးနှင့် လက်ထောက် မောင်တော တို့ကို အစောင့်အနေ ချထားခဲ့သည်။ ။

၁၈၂၃ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလတွင် စပါးတင်လှေတစ်စီးကို ကျွန်းပေါ်မှ ပစ်ခတ်သဖြင့် လှေပေါ်ပါလာသူ ဆားပြင်ရွာသား ဂေါင်ဆောက်ကေ သေဆုံးခဲ့သည်။ ။ ယင်းကိစ္စကို လှေသားတို့ က နယ်မြေအုပ်ချုပ်ရေးမှူး သော်ဒလီ (CHOWDHURY) မောင်ညိုအား တိုင်ကြားခဲ့သည်။ ။ မောင်ညိုက အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်ထံ အဆင့်ဆင့် တိုင်ကြားခဲ့ရာ ဘုရင်ခံချုပ်က ယင်းပြဿနာကို ဖြေရှင်းရာ ရောဘတ်ဆန် (ROBERTSON) ဆိုသူကို တာဝန်ပေးအပ်ခဲ့သည်။ ။

၁၈၂၃ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၂၃ ရက်နေ့တွင် ရောဘတ်ဆန်၏ အစီအစဉ်ဖြင့် ဆူပရာမာဒိုဝီ (SUBADAR MADOWIR) ၏ တပ်ခွဲတစ်ခွဲကို ရှင်မဖြူကျွန်းသို့ လွှတ်လိုက်ရာ ကျွန်းစောင့် ဗိုလ်မောင်အေးတို့ အဖွဲ့နှင့် တွေ့ဆုံ တိုက်ပွဲဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ။

မြန်မာတပ်သည် ဂျမဒါဟာရီဆင်း (JEMADAR HARI SINGH) နှင့် တ

ပ်သား (၁၀) ဦးကို ဖမ်းဆီးလိုက်ကြသည်။ ။ ရှင်မဖြူကျွန်းသည် ယခင်က ရခိုင်ဘုရင်ပိုင်ဖြစ်သော်လည်း မြန်မာဘုရင် ဗဒုံမင်းလက်ထက် မြန်မာ တို့ ရခိုင်ကို သိမ်းစဉ်ကတည်းကပင် မြန်မာဘုရင် လက်အောက်သို့ ကျ ရောက်ခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ ။

အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီကလည်း ရခိုင်ကို မြန်မာတို့ မသိမ်းမီကတည်း ကပင် ရှင်မဖြူကျွန်းကို ၎င်းတို့ အား ရခိုင်ဘုရင်က ပေးအပ်ခဲ့ပြီးဖြစ်ကြောင်း အရေးဆိုသည်။ ။

၁၈၂၃ ခုနှစ်၊ မေလဆန်းတွင် ခညဝတီမြို့ဝန် ဦးစံပျော်က ရှင်မဖြူ ကျွန်းမှာ မြန်မာပိုင် ဖြစ်ကြောင်း ကြေညာခဲ့သည်။ ။ ၁၈၂၃ ခုနှစ်တွင် မြ န်မာ သံအရာရှိတစ်ဦးကို စစ်တကောင်းသို့ စေလွှတ်ကာ အတိအလင်း ကြေညာခဲ့သည်။ ။

ထို့ကြောင့် အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်သည် ရခိုင်ဒေသအား သိမ်းပိုက်ရန် ဆုံးဖြတ်လိုက်ပြီး ၁၈၂၃ ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာလတွင် ကာလကတ္တားမှ တပ်များကို ရာမူးသို့ စေလွှတ်တပ်စွဲစေခဲ့သည်။ ။ ၁၈၂၄ ခုနှစ်တွင် ဇန်န ဝါရီလအတွင်း၌ ရာသီဥတု ဆိုးဝါးမှုကြောင့် ရှင်မဖြူကျွန်းပေါ်မှ မြန်မာ တပ်ကို ပြန်လည်ရုတ်သိမ်းလိုက်ရသည်။ ။ သို့သော် ခညဝတီမြို့ဝန် ဦးစံ ပျော်က အခြေအနေအရပ်ရပ်ကို နေပြည်တော်သို့ တင်ပြကာ စစ်ကူ တောင်းခဲ့သည်။ ။

၁၈၂၄ ခု၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၃) ရက်နေ့တွင် စစ်ကဲ မြဝတီမင်းကြီး ဦးစီးသောတပ်များ ရောက်ရှိ လာပြီး ဖမ်းဆီးထားသော ဗြိတိသျှအရာရှိ နှင့် နောက်ပါတို့ ကို ပြန်လွှတ်ပေးခဲ့သည်။ ။ ယင်းသို့ ဖမ်းဆီးမှုအတွက် လည်း ခညဝတီမြို့ဝန်ကို အပြစ်တင်သည်။ ။ မကြာမီ ဗိုလ်မှူးဝန်ကြီး မ ဟာဗန္ဓုလ ရောက်ရှိ လာပြီး ၁၈၂၄ ခုနှစ်၊ မတ်လ (၁၉) ရက်နေ့တွင် ရှင်

မဖြူကျွန်းကို မြန်မာတို့ ပြန်လည် သိမ်းပိုက်လိုက်သည် ။

၁၈၂၄ ခု၊ မတ်လထဲ၌ပင် အင်္ဂလိပ်က မြန်မာတို့ ကို စစ်ကြေညာလိုက်သည် ။ အာသံ၊ မဏိပူရ စစ်မျက်နှာကို ဗြိတိသျှဗိုလ်မှူးချုပ် မက်မိုးရင်း (MAC MORINE) က အုပ်ချုပ်ပြီး ၁၈၂၄ ခုနှစ်၊ မတ်လ (၂၈) ရက်နေ့တွင် ဂေါဟတ္တိရှိ မြန်မာခံတပ်ဟောင်းတစ်ခု၌ တပ်စွဲလိုက်သည် ။ ဧပြီလ (၁၅) ရက်နေ့တွင် ဒေးဗစ်စကော့ (DAVID SCOTT) တပ်များ နော်ဂေါင်း သို့ရောက်ရှိစဉ် မြန်မာတပ်များ မာရမုတွင် ခံတပ်ဆောက်လုပ်နေကြသည် ။ မေလ (၁၆) ရက်နေ့တွင် နာမည်ကျော် ပန်းဝါတိုက်ပွဲ ဖြစ်ပွားခဲ့သည် ။

ယင်းတိုက်ပွဲတွင် ဗြိတိသျှတို့ ဘက်မှ အကျအဆုံး များ ခဲ့သည် ။ အာသံ၊ မဏိပူရ စစ်မျက်နှာတွင် အပြင်းအထန် တိုက်ပွဲဖြစ်ပွားနေစဉ်အတွင်း၌ ၁၈၂၄ ခု၊ မေလ (၁၁) ရက်နေ့တွင် ဗိုလ်ချုပ် ကင်းဘဲလ် (ARCHLBA LD CAMPBELL) ၏ တပ်များ ရန်ကုန်မြို့သို့ ရေကြောင်းခရီးမှ ဝင်ရောက်လာကြသည် ။

ထိုစဉ်က ရန်ကုန်မြို့ဝန် မင်းလှ မဟာမင်းခေါင်မှာ နေပြည်တော်သို့ ရောက်ရှိနေစဉ် ရုတ်တရက် ကွယ်လွန်သွားသဖြင့် ရေဝန်ကသာ မြို့စောင့်အင်အားဖြင့် ပြန်လည်ခုခံ တိုက်ခိုက်ခဲ့ရသည် ။ မြန်မာတပ်သည် ကြည့်မြင်တိုင်၌ ခံတပ်ဆောက်လုပ်နေစဉ် မေလ (၁၆) ရက်နေ့၌ ဗိုလ်ကြီး ဘတ်ချ် (CAPT. RICHARD BIRCH) ဦးစီးသော တပ်များ လာရောက် တိုက်ခိုက်ခဲ့သည် ။ ၁၈၂၄ ခုနှစ်၊ မေလ (၂၄) ရက်နေ့တွင် နေပြည်တော်မှ စကြာဝန်ကြီး ဦးမြတ်ရာ အုပ်ချုပ်သည့်တပ်ကို ရန်ကုန်သို့ စေလွှတ်သည် ။

စကြာဝန်ကြီး ဦးမြတ်ရာနှင့် ကျိဝန်ကြီး ဦးရွဲညိုတို့ ၏ တပ်များ သ

ည် ရန်ကုန်သို့ ရောက်ရှိလာကြပြီးနောက် ကြည့်မြင်တိုင်ကို ဗဟိုပြုကာ ပုဇွန်တောင်၊ တာမွေ၊ ကံဘဲ့တို့ ၌ တပ်စွဲထား၏။ ၁၈၂၄ ခုနှစ်၊ မေလ (၂၈) ရက်နေ့ ကြို့ကုန်းတိုက်ပွဲ၌ နှစ်ဦးနှစ်ဖက် အကျအဆုံး များ စွာရှိခဲ့သည် ။ ၁၈၂၄ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ (၃) ရက်နေ့တွင် ကြည့်မြင်တိုင်ခံတပ်၌ တိုက်ပွဲ ဖြစ်ပွားခဲ့သည် ။

ဇွန်လ (၅) ရက်နေ့တွင် စကြာဝန်ကြီးက ငြိမ်းချမ်းရေး ကမ်းလှမ်းသော်လည်း လက်မခံသဖြင့် တိုက်ပွဲ ဆက်လက်ဖြစ်ပွားရာ ပုသိမ်မြို့ဝန်နေမျိုးမဟာကျော်စွာ ကျဆုံးသွား၏။ ထိုအတွင်း သုံးပါးဝန်ကြီး ဦးရန်အောင်၏ စစ်ကူများ နေပြည်တော်မှ ရန်ကုန်သို့ စစ်ကူရောက်လာကြသည် ။

၁၈၂၄ ခုနှစ် ကမာရွတ်ခံတပ်တိုက်ပွဲတွင် သုံးပါးဝန်ကြီး ဦးရန်အောင်နှင့် ဝန်ထောက် ဦးရွှေမင်းတို့ ကျဆုံးခဲ့ပြီးနောက် စစ်ကိုင်းမင်းသည် ဇူလိုင်လ (၁၀) ရက်နေ့၌ ညီ သာယာဝတီမင်း၏ စစ်ကူတပ်များကို ရန်ကုန်သို့ စေလွှတ်ပြန်သည် ။

အောက်တိုဘာလ (၅) ရက်နေ့ ကျိုက်ကလို့ တိုက်ပွဲ၌ မြန်မာတို့ အောင်နိုင်ခဲ့သည် ။ နိုဝင်ဘာလကုန်ပိုင်းတွင် စစ်သူကြီး မဟာဗန္ဓုလ၏ တပ်ကူများ အသံ၊ မဏိပူရ စစ်မျက်နှာမှ ရန်ကုန်သို့ ရောက်ရှိလာကြပြီး စစ်ကြောင်း (၅) ကြောင်းခွဲကာ အင်္ဂလိပ်တို့ ကို တိုက်ခိုက်တော့သည် ။ ဒီဇင်ဘာလ (၃) ရက်နေ့တွင် ရွှေတိဂုံကုန်းတော်တိုက်ပွဲ ဖြစ်ပွားခဲ့သည် ။ ထို့နောက် ဒီဇင်ဘာလ (၁၅) ရက်နေ့ ကံဘဲ့တိုက်ပွဲ ဖြစ်ပွားပြီးနောက် မဟာဗန္ဓုလ၏ တပ်များ ဓနုဖြူမြို့သို့ ဆုတ်ခွာကြရသည် ။

၁၈၂၅ ခု၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၁) ရက်နေ့တွင် သန်လျင်ရှိ မြန်မာတပ်

ကို အင်္ဂလိပ်တို့ လာရောက်တိုက်ခိုက်ပြီး ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၃) ရက်နေ့၌ ကင်းဘဲလ်၏ တပ်များ သာရဝေါသို့ ကြည်းကြောင်းချီသည် ။ ဗိုလ်မှူးချုပ် ကော်တွန် (COTTON) ၏ တပ်များမှာ ရေကြောင်းမှ ဓနဖြူအရောက် ချီတက်တိုက်ခိုက်ကြသည် ။

၁၈၂၅ ခု၊ မတ်လ (၇) ရက်နေ့တွင် ကျိုက်ကလွန်ပွန်း ဘုရားအနီး တိုက်ပွဲဖြစ်ပွားရာ ခံတပ်ကွပ်ကဲသူ နေမျိုးရထင် ကျဆုံးသည် ။ သို့သော် ဗိုလ်မှူးချုပ် ကော်တွန်၏ တပ်များ ဓနဖြူခံတပ်ကိုမူ ထိုးဖောက်နိုင်ခြင်း မရှိပေ။

၁၈၂၅ ခု၊ မတ်လ (၂၅) ရက်နေ့တွင် ကင်းဘဲလ်၏ တပ်များ ဓနဖြူသို့ ချီတက်ခဲ့ကြရာ မတ်လ (၂၅) ရက်နေ့၌ တိုက်ပွဲအပြင်းအထန် ဖြစ်ပွားခဲ့သည် ။ ၁၈၂၅ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ (၁) ရက်နေ့၌ စစ်သူကြီး မဟာဗန္ဓုလ ခံတပ်အတွင်း ကျဆုံးသည် ။ ဧပြီလ (၂) ရက်နေ့၌ ဓနဖြူခံတပ် ကျဆုံးသည် ။ ဧပြီလ (၂၅) ရက်နေ့၌ အင်္ဂလိပ်တို့ ပြည်မြို့ကို သိမ်းပိုက်သည် ။

ဇွန်လ (၁၀) ရက်နေ့တွင် မိုးနည်းဗိုလ်မှူး မင်းသားဦးမြဘူး အုပ်ချုပ်သော မြန်မာတပ် ချီလာပြန်သည် ဟု သတင်းကြားရသောကြောင့် စစ်ပွဲကြာရှည်ပြီး စစ်စရိတ် မကုန်ကျစေရန် ဩဂုတ်လ (၆) ရက်နေ့၌ ဇလွန်မြို့၌ တပ်စွဲထားသော ဗိုလ်မှူးမင်းသားထံ စစ်ပြေငြိမ်းရန် စာပို့သဖြင့် မြန်မာတို့ က သဘောတူလက်ခံပြီး ၁၈၂၅ ခု၊ စက်တင်ဘာလ (၆) ရက်နေ့တွင် မြန်မာ ကိုယ်စားလှယ်နှင့် ကင်းဘဲလ်တို့ ဆွေးနွေးခဲ့ကြသည် ။

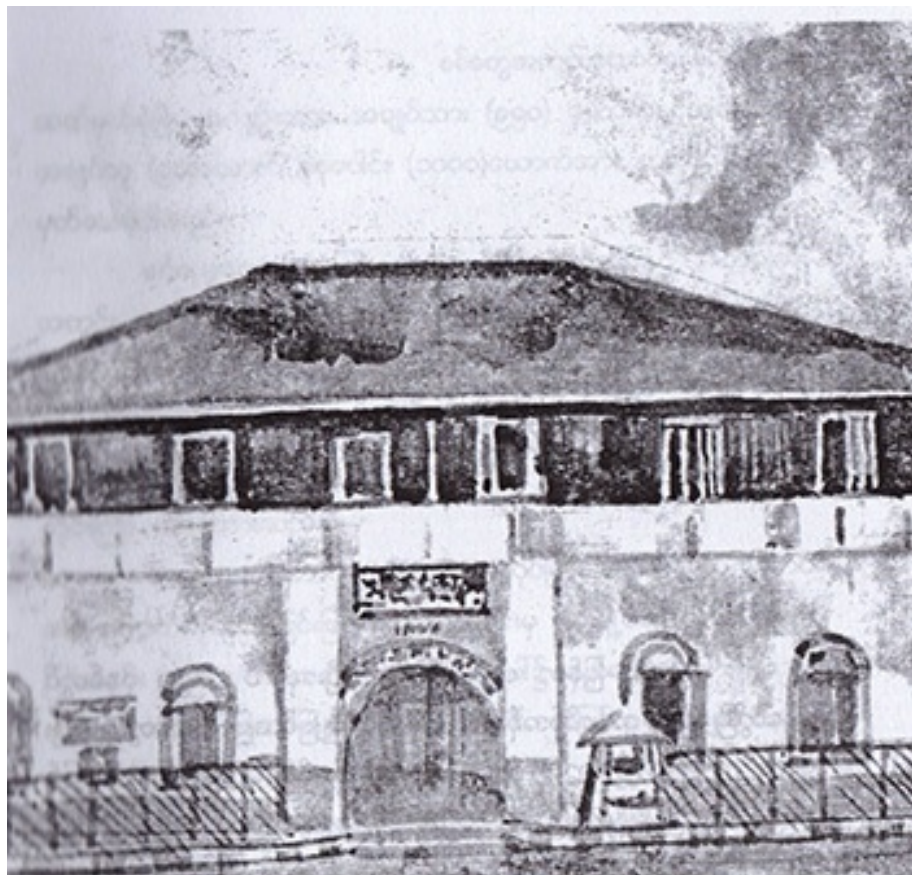
ဗြိတိသျှတို့ ဘက်မှ အထက်စီးနှင့် တောင်းဆိုထားသော အချက်များ ပါဝင်သဖြင့် စစ်ပြေငြိမ်းရေးစာချုပ်မှာ အတော်နှင့် အဆင်မပြေ။

ထို့ကြောင့် ဝက်ထီးကန်တိုက်ပွဲ၊ သင်ဘန်းခံတပ် တိုက်ပွဲ၊ ပုဂံတိုက်ပွဲများ ဆက်လက်ဖြစ်ပွားပြီး မြန်မာတို့ ဘက်မှ အရေးနိမ့်ခဲ့သည်။ ။

ထို့ကြောင့် မြန်မာတို့ ဖမ်းထားသော အမေရိကန် သာသနာပြုဆရာ (DR. PRICE) နှင့် အင်္ဂလိပ်တပ်မှ (DR. SANFORD) တို့ ကို လွှတ်ပေးပြီး ၁၈၂၆ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၂၄) ရက်နေ့တွင် မြင်းခြံခရိုင် ရန္တပိုရွာ၌ စစ်ပြေငြိမ်းရေး လက်မှတ်ရေးထိုးလိုက်ကြတော့သည်။ ။

အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ ပထမစစ်ပွဲကြောင့် မြန်မာတို့ သည် ရုပ်ပူရီကျွန်း သာမက တနင်္သာရီတိုင်း၊ ရခိုင်ကမ်းမြောင်ဒေသနှင့် မြန်မာပြည်အောက်ပိုင်းတို့ ကို ဗြိတိသျှတို့ လက်ဝယ်သို့ အပ်လိုက်ကြရတော့သည်။ ။

* * *

အိန္ဒိယနိုင်ငံ

ဤအိန္ဒိယနိုင်ငံသည် အာရှတိုက်တစ်ခုလုံးတွင် အကြီးဆုံး နှင့် အလွန်အားကောင်းသော နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံဖြစ်သည်။ ဤနိုင်ငံသည် အာရှတိုက်တစ်ခုလုံးတွင် အကြီးဆုံး နှင့် အလွန်အားကောင်းသော နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံဖြစ်သည်။ ဤနိုင်ငံသည် အာရှတိုက်တစ်ခုလုံးတွင် အကြီးဆုံး နှင့် အလွန်အားကောင်းသော နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံဖြစ်သည်။

စစ်တွေအကျဉ်းထောင်သမိုင်း

အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ ပထမစစ်ပွဲ ပြီးဆုံးပြီးနောက် ၁၈၂၇ ခုနှစ်တွင် စစ်တွေမြို့သည် အင်္ဂလိပ် အစိုးရ၏ ရုံးစိုက်ရာမြို့ဖြစ်သဖြင့် စစ်တွေ အကျဉ်းထောင်ကို အကျဉ်းသား (၄၆၄) ယောက် ထားရှိနိုင်သော ထောင်အဖြစ် ၁၈၂၇ ခုနှစ်၌ မြန်မာပြည်တွင် ပထမဆုံး ဆောက်လုပ်ခဲ့သော ထောင် ဖြစ်သည်။ ။

၁၈၇၃ ခုနှစ်တွင် စစ်တွေအကျဉ်းထောင်ကို (၁၅) ပေမြင့်သော အုတ်ရိုးကြီး ကာရံခဲ့ပြီး ၁၈၇၅ ခုနှစ်တွင် အိပ်ဆောင်နှင့် ဘူးဝများကို တိုးချဲ့ဆောက်လုပ်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ။ ပထမဆုံး ဆောက်လုပ်သော စစ်တွေထောင်မှာ ယခု အလုပ်ဘက်ဝင်းနေရာ၌ သာ ဖြစ်သည်။ ။

ပထမကမ္ဘာစစ်အတွင်း၌ အကျဉ်းထောင် အုတ်နံရံကို ခံတပ်သဖွယ် ပြုလုပ်စီမံခဲ့သည်။ ။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်း၌ ပျက်စီးခဲ့သော အိပ်ဆောင်များကို မြန်မာပြည် လွတ်လပ်ရေးရရှိသော အချိန်မှ သာ တိုးချဲ့ပြင်ဆင် ဆောက်လုပ်ခဲ့ပါသည်။ ။

၁၉၇၄ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ (၁၁) ရက်နေ့တွင် အကျဉ်းဦးစီးဌာန ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းပုံအရ စစ်တွေ အကျဉ်းထောင်ကို (က) အဆင့် ထောင်အဖြစ် သတ်မှတ်ခဲ့ပြီး အကျဉ်းသား၊ အချုပ်သား (၉၅၀) ယောက်နှင့် အကျဉ်းသူ၊ အချုပ်သူ (၅၀) ယောက်၊ စုစုပေါင်း (၁၀၀၀) ယောက်အား ထားရှိရန် သတ်မှတ်ပေးခဲ့ပါသည်။ ။

စစ်တွေထောင်ဘူးကြီးပေါ်တွင် ထောင်ပိုင်အိမ်နှင့် ဂါတ်မကြီးအတွင်း လက်ျာဘက်၌ ရိက္ခာရုံး၊ ထောင်ကျရုံး၊ အချုပ်ရုံးနှင့် ကြိုးတိုက်နှင့် ကြိုးစင်၊ အနောက်ဘက်တွင် အမျိုးသား အိပ်ဆောင် (၁)၊ (၂) နှင့် အမျိုးသမီးအိပ်ဆောင်၊ လက်ဝဲဘက်အဝင်ဝ၌ ဖိုကြီး၊ ဆေးရုံ၊ အနောက်တွင် အလုပ်ကြီးဘက်နှင့် စိုက်ပျိုးရေးခြံများ ရှိသည် ။ (၁၅) ပေအမြင့် အုတ်တံတိုင်းကြီး ကာရံထားသည် ။

၁၈၇၂ ခုနှစ် ဆောက်လုပ်စဉ်က အလုပ်ကြီးဘက်တွင် သာ ထောင်လေး ဆောက်လုပ်ထားခြင်း ဖြစ်ပြီး နောက်ပိုင်းမှ တိုးချဲ့ဆောက်လုပ်ရခြင်း ဖြစ်သည် ။ လေးဘက်လေးတန် အုတ်ရိုးကြီးပေါ်၌ မျှော်စင်ကင်းများ ရှိသည် ။ တာဝန်ခံထောင်ပိုင်မှာ အနောက်တောင်ဘက် အပြင်အုတ်ရိုးထောင်တွင် နေထိုင်သည် ။

ထောင်ဘူးဝကြီး အပြင်ဘက်၌ ကတ္တရာလမ်းရှိပြီး ထောင်အရှေ့ဘက်တွင် ရိပ်သာ၊ ရိက္ခာရုံ၊ အရာရှိအိမ်များ နှင့် စိုက်ခင်းများ ရှိသည် ။ လက်ယာဘက် ထောင်ဝင်လမ်းမကြီးဘေး၌ လည်း ရိက္ခာဂိုဒေါင်နှင့် ဆရာဝန် အရာရှိအိမ်များ ရှိသည် ။

တည်နေရာ

စစ်တွေအကျဉ်းထောင်သည် ရခိုင်ပြည်နယ်၊ စစ်တွေမြို့၊ ပြည်တော်သာရပ်ကွက်၊ ကုလားတန်မြစ်မှ အနောက်ဘက် ကိုက် (၅၀၀) ခန့်အကွာ ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင်အထက် (၁၅) ပေ မြင့်သော မြေပြန့်တွင် တည်ရှိသည် ။

နယ်နိမိတ်

(က)မြောက်ဘက် - စစ်တွေ နည်းပညာကောလိပ်။

(ခ)အရှေ့ဘက် - ပြည်တော်သာရပ်ကွက်၊ အိုးအိမ်စခန်းနှင့် ကုလားတန်မြစ်။

(ဂ)တောင်ဘက် - အရှေ့စံပြရပ်ကွက်၊ ဓညဝတီရေတပ်စခန်း။

(ဃ)အနောက်ဘက် - အနောက်စံပြရပ်ကွက်။

အကျယ်အဝန်း

(က)အကျဉ်းထောင် မြေဧရိယာ-၄၈.၃၉၂၈က

(ခ)ထောင်တွင်းဧရိယာ-၇.၇၀၈၈က

(ဂ)ထောင်ပြင်ဧရိယာ-၁၄.၀၀၈က

စစ်တွေအကျဉ်းထောင်သည် မြန်မာပြည်တွင် အင်္ဂလိပ်များ ၁၈၂၇ ခုနှစ်ကတည်းက ပထမဆုံး ဆောက်လုပ်အသုံးပြုခဲ့သော အကျဉ်းထောင်ဖြစ်သည် ။ ယခင်က မြန်မာဘုရင်အုပ်ချုပ်ရေးတွင် အကျဉ်းထောင်ဟု မခေါ်ဘဲ ကြေးတိုက်ဟု ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲခဲ့ကြသည် ။ နန်းတွင်းနှင့် ပတ်သက်သူ များကိုသာ ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်ထားခြင်း ဖြစ်သည် ။

ဗြိတိသျှတို့ သည် မြန်မာပြည်အောက်ပိုင်းအား သိမ်းယူပြီးနောက် ၎င်းတို့ ၏ နယ်ချဲ့ ဗျူရိုကရက် ယန္တရား ခိုင်မြဲစေရန်အတွက် ကျောက်ဖြူထောင်၊ သံတွဲထောင်နှင့် မြစ်ဝကျွန်းပေါ် ထောင်များ အပြင် တနင်္သာရီတိုင်းအတွင်း၌ လည်း မော်လမြိုင်ထောင်၊ မြိတ်ထောင်၊ ထားဝယ်ထောင် များကိုလည်း ဆောက်လုပ် အသုံးပြုခဲ့ပါသည် ။

